(द्वितीयोऽध्यायः ॥ वर्गाः 1-38)

(8) **20** (म.1, अनु .5)

ऋषिः मेधातिथिः काण्वः छन्दः गायत्री देवता ऋभवः

अयं देवाय जन्मने स्तोमो विप्रेभिरासया | अकारि रत्नधातमः ॥ 1 ॥
य इन्द्राय वचोयुजा ततक्षुर्मनसा हरी | शमीभिर्यज्ञमाशत ॥ 2 ॥
तक्षन्नासत्याभ्यां परिज्मानं सुखं रथम् | तक्षन्धेनुं सबर्दुघाम् ॥ 3 ॥
युवाना पितरा पुनः सत्यमन्त्रा ऋजूयवः | ऋभवो विष्ट्यक्रत ॥ 4 ॥
सं वो मदासो अग्मतेन्द्रेण च मरुत्वता | आदित्येभिश्च राजभिः ॥ 5 ॥
उत त्यं चमसं नवं त्वष्टुर्देवस्य निष्कृतम् | अकर्त चतुरः पुनः ॥ 6 ॥
ते नो रत्नानि धत्तन त्रिरा साप्तानि सुन्वते | एकमेकं सुशस्तिभिः ॥ 7 ॥
अधारयन्त वह्नयोऽभजन्त सुकृत्यया | भागं देवेषु यज्ञियम् ॥ 8 ॥

(6) **21** (म.1, अनु.5)

ऋषिः मेधातिथिः काण्वः छन्दः गायत्री देवता इन्द्राग्नी

इहेन्द्राग्नी उप ह्वये तयोरित्स्तोममुश्मसि | ता सोमं सोमपातमा ॥ 1 ॥
ता यज्ञेषु प्र शंसतेन्द्राग्नी शुम्भता नरः | ता गायत्रेषु गायत ॥ 2 ॥
ता मित्रस्य प्रशस्तय इन्द्राग्नी ता हवामहे | सोमपा सोमपीतये ॥ 3 ॥
उग्रा सन्ता हवामह उपेदं सवनं सुतम् | इन्द्राग्नी एह गच्छताम् ॥ 4 ॥
ता महान्ता सदस्पती इन्द्राग्नी रक्ष उब्जतम् | अप्रजाः सन्त्वत्रिणः ॥ 5 ॥
तेन सत्येन जागृतमधि प्रचेतुने पदे | इन्द्राग्नी शर्म यच्छतम् ॥ 6 ॥

(21) **22** (म.1, अनु.5)

ऋषिः मेधातिथिः काण्व छन्दः गायत्री देवता अश्विनौ **1-4**, सविता **5-8**, अग्निः **9-10**, देवसंबन्धिन्यः देव्यः **11**, इन्द्राणी वरुणान्यग्नाय्यः **12**, द्यावापृथिवी **13-14**, पृथिवी **15**, विष्णुः **16-21**

प्रातर्युजा विबोधयाश्विनावेह गच्छताम् | अस्य सोमस्य पीतये ॥ 1 ॥
या सुरथा रथीतमोभा देवा दिविस्पृशा | अश्विना ता हवामहे ॥ 2 ॥
या वां कशा मधुमत्यश्विना सूनृतावती | तया यज्ञं मिमिक्षतम् ॥ 3 ॥
नहि वामस्ति दूरके यत्रा रथेन गच्छथः | अश्विना सोमिनो गृहम् ॥ 4 ॥
हिरण्यपाणिमूतये सवितारमुप ह्वये | स चेत्ता देवता पदम् ॥ 5 ॥
अपां नपातमवसे सवितारमुप स्तुहि | तस्य व्रतान्युश्मसि ॥ 6 ॥
विभक्तारं हवामहे वसोश्चित्रस्य राधसः | सवितारं नृचक्षसम् ॥ 7 ॥
सखाय आ निषीदत सविता स्तोम्यो नु नः | दाता राधांसि शुम्भति ॥ 8 ॥
अग्ने पत्नीरिहावह देवानामुशतीरुप | त्वष्टारं सोमपीतये ॥ 9 ॥
आ ग्ना अग्न इहावसे होत्रां यविष्ठ भारतीम् | वरूत्रीं धिषणां वह ॥ 10 ॥
अभि नो देवीरवसा महः शर्मणा नृपत्नीः | अच्छिन्नपत्राः सचन्ताम् ॥ 11 ॥

इहेन्द्राणीमुप ह्वये वरुणानीं स्वस्तये | अग्नायीं सोमपीतये || 12 ||
मही द्यौः पृथिवी च न इमं यज्ञं मिमिक्षताम् | पिपृतां नो भरीमभिः || 13 ||
तयोरिद्घृतवत्पयो विप्रा रिहन्ति धीतिभिः | गन्धर्वस्य ध्रुवे पदे || 14 ||
स्योना पृथिवि भवानृक्षरा निवेशनी | यच्छा नः शर्म सप्रथः || 15 ||
अतो देवा अवन्तु नो यतो विष्णुर्विचक्रमे | पृथिव्याः सप्त धामभिः || 16 ||
इदं विष्णुर्वि चक्रमे त्रेधा नि दधे पदम् | समूळ्हमस्य पांसुरे || 17 ||
त्रीणि पदा वि चक्रमे विष्णुर्गोपा अदाभ्यः | अतो धर्माणि धारयन् || 18 ||
विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो व्रतानि पस्पशे | इन्द्रस्य युज्यः सखा || 19 ||
तद्विष्णोः परमं पदं सदा पश्यन्ति सूरयः | दिवीव चक्षुराततम् || 20 ||
तद्विप्रासो विपन्यवो जागृवांसः समिन्धते | विष्णोर्यत्परमं पदम् || 21 ||

(24) 23 (म.1, अनु.5)

ऋषिः मेधातिथिः काण्वः छन्दः गायत्री **1-18,** पुरउष्णिक् **19,** अनुष्टुप् **20,22-24,**
प्रतिष्ठा (गायत्री) **21** देवता वायुः **1,** इन्द्रवायू **2-3,** मित्रावरुणौ **4-6,** इन्द्रः मरुत्वान् **7-9,**
विश्वे देवाः **10-12,** पूषा **13-15,** आपः **16-23,** अग्निः **24**

तीव्राः सोमास आ गह्याशीर्वन्तः सुता इमे | वायो तान्प्रस्थितान्पिब || 1 ||
उभा देवा दिविस्पृशेन्द्रवायू हवामहे | अस्य सोमस्य पीतये || 2 ||
इन्द्रवायू मनोजुवा विप्रा हवन्त ऊतये | सहस्राक्षा धियस्पती || 3 ||
मित्रं वयं हवामहे वरुणं सोमपीतये | जज्ञाना पूतदक्षसा || 4 ||
ऋतेन यावृतावृधावृतस्य ज्योतिषस्पती | ता मित्रावरुणा हुवे || 5 ||
वरुणः प्राविता भुवन्मित्रो विश्वाभिरूतिभिः | करतां नः सुराधसः || 6 ||
मरुत्वन्तं हवामह इन्द्रमा सोमपीतये | सजूर्गणेन तृम्पतु || 7 ||
इन्द्रज्येष्ठा मरुद्गणा देवासः पूषरातयः | विश्वे मम श्रुता हवम् || 8 ||
हत वृत्रं सुदानव इन्द्रेण सहसा युजा | मा नो दुःशंस ईशत || 9 ||
विश्वान्देवान्हवामहे मरुतः सोमपीतये | उग्रा हि पृश्निमातरः || 10 ||
जयतामिव तन्यतुर्मरुतामेति धृष्णुया | यच्छुभं याथना नरः || 11 ||
हस्काराद्विद्युतस्पर्यतो जाता अवन्तु नः | मरुतो मृळयन्तु नः || 12 ||
आ पूषञ्चित्रबर्हिषमाघृणे धरुणं दिवः | आजा नष्टं यथा पशुम् || 13 ||
पूषा राजानमाघृणिरपगूळ्हं गुहा हितम् | अविन्दच्चित्रबर्हिषम् || 14 ||
उतो स मह्यमिन्दुभिः षड्युक्ताँ अनुसेषिधत् | गोभिर्यवं न चर्कृषत् || 15 ||
अम्बयो यन्त्यध्वभिर्जामयो अध्वरीयताम् | पृञ्चतीर्मधुना पयः || 16 ||
अमूर्या उप सूर्ये याभिर्वा सूर्यः सह | ता नो हिन्वन्त्वध्वरम् || 17 ||
अपो देवीरुप ह्वये यत्र गावः पिबन्ति नः | सिन्धुभ्यः कर्त्वं हविः || 18 ||
अप्स्व१न्तरमृतमप्सु भेषजमपामुत प्रशस्तये | देवा भवत वाजिनः || 19 ||
अप्सु मे सोमो अब्रवीदन्तर्विश्वानि भेषजा | अग्निं च विश्वशम्भुवमापश्च विश्वभेषजीः || 20 ||

आपः॑ पृणी॒त भे॑ष॒जं वरू॑थं त॒न्वे॒३॒ मम॑ । ज्योक् च॒ सूर्यं॑ दृ॒शे ॥ 21 ॥
इ॒दमा॑पः॒ प्र व॑हत॒ यत्किं च॑ दुरि॒तं मयि॑ । यद्वा॒हम॑भिदु॒द्रोह॒ यद्वा॑ शे॒प उ॒तानृ॑तम् ॥ 22 ॥
आपो॑ अ॒द्यान्व॑चारिषं॒ रसे॑न॒ सम॑गस्महि । पय॑स्वानग्न॒ आ ग॑हि॒ तं मा॒ सं सृ॑ज॒ वर्च॑सा ॥ 23 ॥
सं मा॑ग्ने॒ वर्च॑सा सृज॒ सं प्र॒जया॒ समायु॑षा । वि॒द्युर्मे॑ अस्य दे॒वा इन्द्रो॑ विद्यात्स॒ह ऋषि॑भिः॥ 24 ॥

(15) **24** (म.1, अनु.6)

ऋषिः शुनःशेपः आजीगर्तिः छन्दः त्रिष्टुप् **1-2**,**6-15**, गायत्री **3-5** देवता प्रजापतिः **1**, अग्निः **2**,
सविता **3-4**, सविता भगः वा **5**, वरुणः **6-15**

कस्य॑ नू॒नं क॑त॒मस्या॒मृता॑नां॒ मना॑महे॒ चारु॑ दे॒वस्य॒ नाम॑ ।
को नो॑ म॒ह्या अदि॑तये॒ पुन॑र्दात्पि॒तरं॑ च दृ॒शेयं॑ मा॒तरं॑ च ॥ 1 ॥
अ॒ग्नेर्व॒यं प्र॑थ॒मस्या॒मृता॑नां॒ मना॑महे॒ चारु॑ दे॒वस्य॒ नाम॑ ।
स नो॑ म॒ह्या अदि॑तये॒ पुन॑र्दात्पि॒तरं॑ च दृ॒शेयं॑ मा॒तरं॑ च ॥ 2 ॥
अ॒भि त्वा॑ देव सवित॒रीशा॑नं॒ वार्या॑णाम् । सदा॑वन्भा॒गमी॑महे ॥ 3 ॥
यश्चि॒द्धि त॑ इ॒त्था भगः॑ शशमा॒नः पु॒रा नि॒दः । अ॒द्वे॒षो हस्त॑यो॒र्द॒धे ॥ 4 ॥
भग॑भक्तस्य ते व॒यमुद॑शेम॒ तवाव॑सा । मू॒र्धानं॑ रा॒य आ॒रभे॑ ॥ 5 ॥
न॒हि ते॑ क्ष॒त्रं न सहो॒ न म॒न्युं वय॑श्च॒नामी प॒तय॑न्त आ॒पुः ।
नेमा आपो॑ अनिमि॒षं चर॑न्ती॒र्न ये वात॑स्य प्रमि॒नन्त्यभ्व॑म् ॥ 6 ॥
अ॒बु॒ध्ने राजा॒ वरु॑णो॒ वन॑स्यो॒र्ध्वं स्तूपं॑ ददते पू॒तद॑क्षः ।
नी॒चीनाः॑ स्थुरु॒परि॑ बु॒ध्न ए॑षाम॒स्मे अ॒न्तर्निहि॑ताः के॒तवः॑ स्युः ॥ 7 ॥
उ॒रुं हि राजा॒ वरु॑णश्च॒कार॒ सूर्या॑य॒ पन्था॒मन्वे॑त॒वा उ॑ ।
अ॒पदे॒ पादा॒ प्रति॑धातवेऽकरु॒ताप॑व॒क्ता हृ॑दया॒विध॑श्चित् ॥ 8 ॥
श॒तं ते॑ राजन्भि॒षजः॑ स॒हस्र॑मु॒र्वी ग॑भी॒रा सु॑म॒तिष्टे॑ अस्तु ।
बाध॑स्व दू॒रे निरृ॑तिं परा॒चैः कृ॒तं चि॒देनः॒ प्र मु॑मुग्ध्य॒स्मत् ॥ 9 ॥
अ॒मी य ऋक्षा॒ निहि॑तास उ॒च्चा नक्तं॒ ददृ॑श्रे॒ कुह॑ चि॒द्दिवे॑युः ।
अद॑ब्धानि॒ वरु॑णस्य व्र॒तानि॑ वि॒चाक॑शच्च॒न्द्रमा॒ नक्त॑मेति ॥ 10 ॥
तत्त्वा॑ यामि॒ ब्रह्म॑णा॒ वन्द॑मान॒स्तदा शा॑स्ते॒ यज॑मानो ह॒विर्भिः॑ ।
अहे॑ळमानो वरुणे॒ह बो॒ध्युरु॑शंस॒ मा न॒ आयुः॒ प्र मो॑षीः ॥ 11 ॥
तदिन्नक्तं॒ तद्दिवा॒ मह्य॑माहु॒स्तद॒यं केतो॑ हृ॒द आ वि च॑ष्टे ।
शुनः॒शेपो॒ यमह्व॑द्गृभी॒तः सो अ॒स्मान्राजा॒ वरु॑णो मुमोक्तु ॥ 12 ॥
शुनः॒शेपो॒ ह्यह्व॑द्गृभी॒तस्त्रि॒ष्वा॑दि॒त्यं द्रु॑प॒देषु॑ ब॒द्धः ।
अवै॑नं॒ राजा॒ वरु॑णः ससृज्याद्वि॒द्वाँ अद॑ब्धो॒ वि मु॑मोक्तु॒ पाशा॑न् ॥ 13 ॥
अव॑ ते॒ हेळो॑ वरुण॒ नमो॑भि॒रव॑ य॒ज्ञेभि॑रीमहे ह॒विर्भिः॑ ।
क्षय॑न्न॒स्मभ्य॑मसुर प्रचेता॒ राज॒न्नेनां॑सि शिश्रथः कृ॒तानि॑ ॥ 14 ॥
उदु॑त्त॒मं व॑रुण॒ पाश॑म॒स्मदवा॑ध॒मं वि म॑ध्य॒मं श्र॑थाय ।

अथा वयमादित्य व्रते तवानागसो अदितये स्याम ॥ 15 ॥

(21) **25** (म.1, अनु.6)

ऋषिः शुनःशेपः आजीगर्तिः	छन्दः गायत्री	देवता वरुणः

यच्चिद्धि ते विशो यथा प्र देव वरुण व्रतम्	मिनीमसि द्यविद्यवि	॥ 1 ॥
मा नो वधाय हत्नवे जिहीळानस्य रीरधः	मा हृणानस्य मन्यवे	॥ 2 ॥
वि मृळीकाय ते मनो रथीरश्वं न संदितम्	गीर्भिर्वरुण सीमहि	॥ 3 ॥
परा हि मे विमन्यवः पतन्ति वस्यइष्टये	वयो न वसतीरुप	॥ 4 ॥
कदा क्षत्रश्रियं नरमा वरुणं करामहे	मृळीकायोरुचक्षसम्	॥ 5 ॥
तदित्समानमाशाते वेनन्ता न प्र युच्छतः	धृतव्रताय दाशुषे	॥ 6 ॥
वेदा यो वीनां पदमन्तरिक्षेण पतताम्	वेद नावः समुद्रियः	॥ 7 ॥
वेद मासो धृतव्रतो द्वादश प्रजावतः	वेदा य उपजायते	॥ 8 ॥
वेद वातस्य वर्तनिमुरोर्ऋष्वस्य बृहतः	वेदा ये अध्यासते	॥ 9 ॥
नि षसाद धृतव्रतो वरुणः पस्त्या३स्वा	साम्राज्याय सुक्रतुः	॥ 10 ॥
अतो विश्वान्यद्भुता चिकित्वाँ अभि पश्यति	कृतानि या च कर्त्वा	॥ 11 ॥
स नो विश्वाहा सुक्रतुरादित्यः सुपथा करत्	प्र ण आयूंषि तारिषत्	॥ 12 ॥
बिभ्रद्द्रापिं हिरण्ययं वरुणो वस्त निर्णिजम्	परि स्पशो नि षेदिरे	॥ 13 ॥
न यं दिप्सन्ति दिप्सवो न द्रुह्वाणो जनानाम्	न देवमभिमातयः	॥ 14 ॥
उत यो मानुषेष्वा यशश्चक्रे असाम्या	अस्माकमुदरेष्वा	॥ 15 ॥
परा मे यन्ति धीतयो गावो न गव्यूतीरनु	इच्छन्तीरुरुचक्षसम्	॥ 16 ॥
सं नु वोचावहै पुनर्यतो मे मध्वाभृतम्	होतेव क्षदसे प्रियम्	॥ 17 ॥
दर्शं नु विश्वदर्शतं दर्शं रथमधि क्षमि	एता जुषत मे गिरः	॥ 18 ॥
इमं मे वरुण श्रुधी हवमद्या च मृळय	त्वामवस्युरा चके	॥ 19 ॥
त्वं विश्वस्य मेधिर दिवश्च ग्मश्च राजसि	स यामनि प्रति श्रुधि	॥ 20 ॥
उदुत्तमं मुमुग्धि नो वि पाशं मध्यमं चृत	अवाधमानि जीवसे	॥ 21 ॥

(10) **26** (म.1, अनु.6)

ऋषिः शुनःशेपः आजीगर्तिः	छन्दः गायत्री	देवता अग्निः

वसिष्वा हि मियेध्य वस्त्राण्यूर्जां पते	सेमं नो अध्वरं यज	॥ 1 ॥
नि नो होता वरेण्यः सदा यविष्ठ मन्मभिः	अग्ने दिवित्मता वचः	॥ 2 ॥
आ हि ष्मा सूनवे पितापिर्यजत्यापये	सखा सख्ये वरेण्यः	॥ 3 ॥
आ नो बर्ही रिशादसो वरुणो मित्रो अर्यमा	सीदन्तु मनुषो यथा	॥ 4 ॥
पूर्व्य होतरस्य नो मन्दस्व सख्यस्य च	इमा उ षु श्रुधी गिरः	॥ 5 ॥

यच्चिद्धि शश्वता तना देवंदेवं यजामहे | त्वे इद्धूयते हविः ‖ 6 ‖
प्रियो नो अस्तु विश्पतिर्होता मन्द्रो वरेण्यः | प्रियाः स्वग्नयो वयम् ‖ 7 ‖
स्वग्नयो हि वार्यं देवासो दधिरे च नः | स्वग्नयो मनामहे ‖ 8 ‖
अथा न उभयेषाममृत मर्त्यानाम् | मिथः सन्तु प्रशस्तयः ‖ 9 ‖
विश्वेभिरग्ने अग्निभिरिमं यज्ञमिदं वचः | चनो धाः सहसो यहो ‖ 10 ‖

(13) **27** (म.1, अनु.6)

ऋषिः शुनःशेपः आजीगर्तिः छन्दः गायत्री **1-12** त्रिष्टुप् **13** देवता अग्निः **1-12** देवाः **13**

अश्वं न त्वा वारवन्तं वन्दध्या अग्निं नमोभिः | सम्राजन्तमध्वराणाम् ‖ 1 ‖
स घा नः सूनुः शवसा पृथुप्रगामा सुशेवः | मीढ्वाँ अस्माकं बभूयात् ‖ 2 ‖
स नो दूराच्चासाच्च नि मर्त्यादघायोः | पाहि सदमिद्विश्वायुः ‖ 3 ‖
इममू षु त्वमस्माकं सनिं गायत्रं नव्यांसम् | अग्ने देवेषु प्र वोचः ‖ 4 ‖
आ नो भज परमेष्वा वाजेषु मध्यमेषु | शिक्षा वस्वो अन्तमस्य ‖ 5 ‖
विभक्तासि चित्रभानो सिन्धोरूर्मा उपाक आ | सद्यो दाशुषे क्षरसि ‖ 6 ‖
यमग्ने पृत्सु मर्त्यमवा वाजेषु यं जुनाः | स यन्ता शश्वतीरिषः ‖ 7 ‖
नकिरस्य सहन्त्य पर्येता कयस्य चित् | वाजो अस्ति श्रवाय्यः ‖ 8 ‖
स वाजं विश्वचर्षणिरर्वद्भिरस्तु तरुता | विप्रेभिरस्तु सनिता ‖ 9 ‖
जराबोध तद्विविड्ढि विशेविशे यज्ञियाय | स्तोमं रुद्राय दृशीकम् ‖ 10 ‖
स नो महाँ अनिमानो धूमकेतुः पुरुश्चन्द्रः | धिये वाजाय हिन्वतु ‖ 11 ‖
स रेवाँइव विश्पतिर्दैव्यः केतुः शृणोतु नः | उक्थैरग्निर्बृहद्भानुः ‖ 12 ‖
नमो महद्भ्यो नमो अर्भकेभ्यो नमो युवभ्यो नम आशिनेभ्यः |
यजाम देवान्यदि शक्नवाम मा ज्यायसः शंसमा वृक्षि देवाः ‖ 13 ‖

(9) **28** (म.1, अनु.6)

ऋषिः शुनःशेपः आजीगर्तिः छन्दः अनुष्टुप् **1-6,** गायत्री **7-9** देवता इन्द्रः **1-4,** उलूखलः **5-6,** उलूखलमुसले **7-8,** प्रजापतिः हरिश्चन्द्रः अधिषवणचर्म सोमः वा **9**

यत्र ग्रावा पृथुबुध्न ऊर्ध्वो भवति सोतवे | उलूखलसुतानामवेद्विन्द्र जल्गुलः ‖ 1 ‖
यत्र द्वाविव जघनाधिषवण्या कृता | उलूखलसुतानामवेद्विन्द्र जल्गुलः ‖ 2 ‖
यत्र नार्यपच्यवमुपच्यवं च शिक्षते | उलूखलसुतानामवेद्विन्द्र जल्गुलः ‖ 3 ‖
यत्र मन्थां विबध्नते रश्मीन्यमितवाइव | उलूखलसुतानामवेद्विन्द्र जल्गुलः ‖ 4 ‖
यच्चिद्धि त्वं गृहेगृह उलूखलक युज्यसे | इह द्युमत्तमं वद जयतामिव दुन्दुभिः ‖ 5 ‖
उत स्म ते वनस्पते वातो वि वात्यग्रमित् | अथो इन्द्राय पातवे सुनु सोममुलूखल ‖ 6 ‖
आयजी वाजसातमा ता ह्यु१च्चा विजर्भृतः | हरीइवान्धांसि बप्सता ‖ 7 ‖

ता नो॑ अ॒द्य व॑नस्पती ऋ॒ष्वावृ॒ष्वेभि॑ः सो॒तृभि॑ः । इन्द्रा॑य॒ मधु॑मत्सुतम् ॥ 8 ॥
उच्छि॒ष्टं च॒म्वो॑र्भर॒ सोमं॑ प॒वित्र॒ आ सृ॑ज । नि धे॑हि॒ गोरधि॑ त्व॒चि ॥ 9 ॥

(7) **29** (म.1, अनु.6)

ऋषिः शुनःशेपः आजीगर्तिः	छन्दः पङ्क्तिः	देवता इन्द्रः

यच्चि॒द्धि स॑त्य सोमपा अनाश॒स्ताइ॑व॒ स्मसि॑ ।
आ तू न॑ इन्द्र शंसय॒ गोष्वश्वे॑षु शु॒भ्रिषु॑ स॒हस्रे॑षु तुवीमघ ॥ 1 ॥
शिप्रि॑न्वाजानां पते॒ शची॑व॒स्तव॑ दं॒सना॑ । आ . . . . तुवीमघ ॥ 2 ॥
नि ष्वा॑पया मिथू॒दृशा॑ स॒स्तामबु॑ध्यमाने । आ . . . . तुवीमघ ॥ 3 ॥
स॒सन्तु॒ त्या अरा॑तयो॒ बोध॑न्तु शूर रा॒तय॑ः । आ . . . . तुवीमघ ॥ 4 ॥
समि॑न्द्र गर्द॒भं मृ॑ण नु॒वन्तं॑ पा॒पया॑मु॒या । आ . . . . तुवीमघ ॥ 5 ॥
पता॑ति कु॒ण्डृणाच्या॑ दू॒रं वातो॒ वना॒दधि॑ । आ . . . . तुवीमघ ॥ 6 ॥
सर्वं॑ परिक्रो॒शं ज॑हि ज॒म्भया॑ कृकदा॒श्व॑म् । आ . . . . तुवीमघ ॥ 7 ॥

(22) **30** (म.1, अनु.6)

ऋषिः शुनःशेपः आजीगर्तिः	छन्दः गायत्री **1-10,12-15,17-22,** पादनिचृत् गायत्री **11,** त्रिष्टुप् **16**
देवता इन्द्रः **1-16,** अश्विनौ **17-19,** उषाः **20-22**	

आ व॒ इन्द्रं॒ क्रिविं॑ यथा वाज॒यन्त॑ः श॒तक्र॑तुम् । मंहि॑ष्ठं सिञ्च॒ इन्दु॑भिः ॥ 1 ॥
श॒तं वा॒ यः शुची॑नां स॒हस्रं॑ वा॒ समा॑शिराम् । एदु॑ नि॒म्नं न री॑यते ॥ 2 ॥
सं यन्मदा॑य शु॒ष्मिण॑ ए॒ना ह्य॑स्यो॒दरे॑ । स॒मु॒द्रो न व्यचो॑ द॒धे ॥ 3 ॥
अ॒यमु॑ ते॒ सम॑तसि क॒पोत॑इव गर्भ॒धिम् । वच॒स्तच्चि॑न्न ओहसे ॥ 4 ॥
स्तो॒त्रं रा॑धानां पते॒ गिर्वा॑हो वीर॒ यस्य॑ ते । विभू॑तिरस्तु सू॒नृता॑ ॥ 5 ॥
ऊ॒र्ध्वस्ति॑ष्ठा न ऊ॒तये॒ऽस्मिन्वाजे॑ शतक्रतो । सम॒न्येषु॑ ब्रवावहै ॥ 6 ॥
योगे॑योगे त॒वस्त॑रं॒ वाजे॑वाजे हवामहे । सखा॑य॒ इन्द्र॑मू॒तये॑ ॥ 7 ॥
आ घा॑ गम॒द्यदि॒ श्रव॑त्सह॒स्रिणी॑भिरू॒तिभि॑ः । वाजे॑भि॒रुप॑ नो॒ हव॑म् ॥ 8 ॥
अनु॑ प्र॒त्नस्यौक॑सो हुवे तु॑विप्र॒तिं नर॑म् । यं ते॒ पूर्वं॑ पि॒ता हु॒वे ॥ 9 ॥
तं त्वा॑ व॒यं वि॑श्वव॒ारा शा॑स्महे पुरुहूत । सखे॑ वसो जरि॒तृभ्य॑ः ॥ 10 ॥
अ॒स्माकं॑ शि॒प्रिणी॑नां॒ सोम॑पाः सोम॒पाव्ना॑म् । सखे॑ वज्रि॒न्त्सखी॑नाम् ॥ 11 ॥
तथा॒ तद॑स्तु सोमपाः॒ सखे॑ वज्रि॒न्तथा॑ कृणु । यथा॑ त उ॒श्मसी॒ष्टये॑ ॥ 12 ॥
रे॒वती॑र्नः सध॒माद॒ इन्द्रे॑ सन्तु तु॒विवा॑जाः । क्षु॒मन्तो॒ याभि॒र्मदे॑म ॥ 13 ॥
आ घ॒ त्वावा॒न्त्मना॒प्तः स्तो॒तृभ्यो॑ धृष्णविया॒नः । ऋ॒णोरक्षं॒ न च॒क्र्यो॑ः ॥ 14 ॥
आ यद्दुव॑ः शतक्रत॒वा कामं॑ जरितॄ॒णाम् । ऋ॒णोरक्षं॒ न शची॑भिः ॥ 15 ॥
शश्व॒दिन्द्र॒ः पोप्रु॑थद्भिर्जिगाय॒ नान॑दद्भि॒ः शाश्व॑सद्भि॒र्धना॑नि ।

स नो हिरण्यरथं दंसनावान्त्स नः सनिता सनये स नोऽदात् ॥ 16 ॥

आश्विनावश्वावत्येषा यातं शवीरया । गोमद्दस्रा हिरण्यवत् ॥ 17 ॥

समानयोजनो हि वाँ रथो दस्रावमर्त्यः । समुद्रे अश्विनेयते ॥ 18 ॥

न्य १ घ्न्यस्य मूर्धनि चक्रं रथस्य येमथुः । परि द्यामन्यदीयते ॥ 19 ॥

कस्त उषः कधप्रिये भुजे मर्तो अमर्त्ये । कं नक्षसे विभावरि ॥ 20 ॥

वयं हि ते अमन्मह्यान्तादा पराकात् । अश्वे न चित्रे अरुषि ॥ 21 ॥

त्वं त्येभिरा गहि वाजेभिर्दुहितर्दिवः । अस्मे रयिं नि धारय ॥ 22 ॥

(18) **31** (म.1, अनु.7)

ऋषिः हिरण्यस्तूपः आङ्गिरसः छन्दः जगती **1-7,9-15,17,** त्रिष्टुप् **8,16,18**	देवता अग्निः

त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरा ऋषिर्देवो देवानामभवः शिवः सखा ।
तव व्रते कवयो विद्मनापसोऽजायन्त मरुतो भ्राजदृष्टयः ॥ 1 ॥

त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरस्तमः कविर्देवानां परि भूषसि व्रतम् ।
विभुर्विश्वस्मै भुवनाय मेधिरो द्विमाता शयुः कतिधा चिदायवे ॥ 2 ॥

त्वमग्ने प्रथमो मातरिश्वन आविर्भव सुक्रतूया विवस्वते ।
अरेजतां रोदसी होतृवूर्येऽसघ्नोर्भारमयजो महो वसो ॥ 3 ॥

त्वमग्ने मनवे द्यामवाशयः पुरूरवसे सुकृते सुकृत्तरः ।
श्वात्रेण यत्पित्रोर्मुच्यसे पर्या त्वा पूर्वमनयन्नापरं पुनः ॥ 4 ॥

त्वमग्ने वृषभः पुष्टिवर्धन उद्यतस्रुचे भवसि श्रवाय्यः ।
य आहुतिं परि वेदा वषट्कृतिमेकायुरग्रे विश आविवाससि ॥ 5 ॥

त्वमग्ने वृजिनवर्तनिं नरं सक्मन्पिपर्षि विदथे विचर्षणे ।
यः शूरसाता परितक्म्ये धने दभ्रेभिश्चित्समृता हंसि भूयसः ॥ 6 ॥

त्वं तमग्ने अमृतत्व उत्तमे मर्तं दधासि श्रवसे दिवेदिवे ।
यस्तातृषाण उभयाय जन्मने मयः कृणोषि प्रय आ च सूरये ॥ 7 ॥

त्वं नो अग्ने सनये धनानां यशसं कारुं कृणुहि स्तवानः ।
ऋध्याम कर्मापसा नवेन देवैर्द्यावापृथिवी प्रावतं नः ॥ 8 ॥

त्वं नो अग्ने पित्रोरुपस्थ आ देवो देवेष्वनवद्य जागृविः ।
तनूकृद्बोधि प्रमतिश्च कारवे त्वं कल्याण वसु विश्वमोपिषे ॥ 9 ॥

त्वमग्ने प्रमतिस्त्वं पितासि नस्त्वं वयस्कृत्तव जामयो वयम् ।
सं त्वा रायः शतिनः सं सहस्रिणः सुवीरं यन्ति व्रतपामदाभ्य ॥ 10 ॥

त्वामग्ने प्रथममायुमायवे देवा अकृण्वन्नहुषस्य विश्पतिम् ।
इळामकृण्वन्मनुषस्य शासनीं पितुर्यत्पुत्रो ममकस्य जायते ॥ 11 ॥

त्वं नो अग्ने तव देव पायुभिर्मघोनो रक्ष तन्वश्च वन्द्य ।
त्राता तोकस्य तनये गवामस्यनिमेषं रक्षमाणस्तव व्रते ॥ 12 ॥

त्वमग्ने यज्यवे पायुरन्तरोऽनिषङ्गाय चतुरक्ष इध्यसे ।
यो रातहव्योऽवृकाय धायसे कीरेश्चिन्मन्त्रं मनसा वनोषि तम् ॥ 13 ॥
त्वमग्न उरुशंसाय वाघते स्पार्हं यद्रेक्णः परमं वनोषि तत् ।
आध्रस्य चित्प्रमतिरुच्यसे पिता प्र पाकं शास्सि प्र दिशो विदुष्टरः ॥ 14 ॥
त्वमग्ने प्रयतदक्षिणं नरं वर्मेव स्यूतं परि पासि विश्वतः ।
स्वादुक्षद्मा यो वसतौ स्योनकृज्जीवयाजं यजते सोपमा दिवः ॥ 15 ॥
इमामग्ने शरणिं मीमृषो न इममध्वानं यमगाम दूरात् ।
आपिः पिता प्रमतिः सोम्यानां भृमिरस्यृषिकृन्मर्त्यानाम् ॥ 16 ॥
मनुष्वदग्ने अङ्गिरस्वदङ्गिरो ययातिवत्सदने पूर्ववच्छुचे ।
अच्छ याह्या वहा दैव्यं जनमा सादय बर्हिषि यक्षि च प्रियम् ॥ 17 ॥
एतेनाग्ने ब्रह्मणा वावृधस्व शक्ती वा यत्ते चकृमा विदा वा ।
उत प्र णेष्यभि वस्यो अस्मान्त्सं नः सृज सुमत्या वाजवत्या ॥ 18 ॥

(15) **32** (म.1, अनु.7)

ऋषिः हिरण्यस्तूपः आङ्गिरसः	छन्दः त्रिष्टुप्	देवता इन्द्रः

इन्द्रस्य नु वीर्याणि प्र वोचं यानि चकार प्रथमानि वज्री ।
अहन्नहिमन्वपस्ततर्द प्र वक्षणा अभिनत्पर्वतानाम् ॥ 1 ॥
अहन्नहिं पर्वते शिश्रियाणं त्वष्टास्मै वज्रं स्वर्यं ततक्ष ।
वाश्रा इव धेनवः स्यन्दमाना अञ्जः समुद्रमव जग्मुरापः ॥ 2 ॥
वृषायमाणोऽवृणीत सोमं त्रिकद्रुकेष्वपिबत्सुतस्य ।
आ सायकं मघवादत्त वज्रमहन्नेनं प्रथमजामहीनाम् ॥ 3 ॥
यदिन्द्राहन्प्रथमजामहीनामान्मायिनाममिनाः प्रोत मायाः ।
आत्सूर्यं जनयन्द्यामुषासं तादीत्ना शत्रुं न किला विवित्से ॥ 4 ॥
अहन्वृत्रं वृत्रतरं व्यंसमिन्द्रो वज्रेण महता वधेन ।
स्कन्धांसीव कुलिशेना विवृक्णाहिः शयत उपपृक्पृथिव्याः ॥ 5 ॥
अयोद्धेव दुर्मद आ हि जुह्वे महावीरं तुविबाधमृजीषम् ।
नातारीदस्य समृतिं वधानां सं रुजानाः पिपिष इन्द्रशत्रुः ॥ 6 ॥
अपादहस्तो अपृतन्यदिन्द्रमास्य वज्रमधि सानौ जघान ।
वृष्णो वध्रिः प्रतिमानं बुभूषन्पुरुत्रा वृत्रो अशयद्व्यस्तः ॥ 7 ॥
नदं न भिन्नममुया शयानं मनो रुहाणा अति यन्त्यापः ।
याश्चिद्वृत्रो महिना पर्यतिष्ठत्तासामहिः पत्सुतःशीर्बभूव ॥ 8 ॥
नीचावया अभवद्वृत्रपुत्रेन्द्रो अस्या अव वधर्जभार ।
उत्तरा सूरधरः पुत्र आसीद्दानुः शये सहवत्सा न धेनुः ॥ 9 ॥
अतिष्ठन्तीनामनिवेशनानां काष्ठानां मध्ये निहितं शरीरम् ।

वृ॒त्रस्य॑ नि॒ण्यं वि च॑र॒न्त्यापो॑ दी॒र्घं तम॒ आश॑य॒दिन्द्र॑शत्रुः ॥ **10** ॥
दा॒सप॑त्नी॒रहि॑गोपा अतिष्ठ॒न्निरु॑द्धा॒ आपः॑ प॒णिने॑व॒ गावः॑ ।
अ॒पां बिल॒मपि॑हितं॒ यदासी॑द्वृ॒त्रं ज॑घ॒न्वाँ अप॒ तद्व॑वार ॥ **11** ॥
अश्व्यो॒ वारो॑ अभव॒स्तदि॑न्द्र सृ॒के यत्त्वा॑ प्र॒त्यह॑न्दे॒व एकः॑ ।
अज॑यो॒ गा अज॑यः शूर॒ सोम॒मवा॑सृजः॒ सर्त॑वे स॒प्त सिन्धू॑न् ॥ **12** ॥
नास्मै॑ वि॒द्युन्न त॑न्य॒तुः सि॑षेध॒ न यां मिह॒मकि॑रद्ध्रा॒दुनिं॑ च ।
इन्द्र॑श्च॒ यद्यु॑यु॒धाते॒ अहि॑श्चो॒ताप॒रीभ्यो॑ म॒घवा॒ वि जि॑ग्ये ॥ **13** ॥
अहे॑र्या॒तारं॒ कम॑पश्य इन्द्र हृ॒दि यत्ते॑ ज॒घ्नुषो॒ भीरग॑च्छत् ।
नव॑ च॒ यन्न॑व॒तिं च॒ स्रव॑न्तीः श्ये॒नो न भी॒तो अत॑रो॒ रजां॑सि ॥ **14** ॥
इन्द्रो॑ या॒तोऽव॑सितस्य॒ राजा॒ शम॑स्य च शृ॒ङ्गिणो॒ वज्र॑बाहुः ।
सेदु॒ राजा॑ क्षयति चर्षणी॒नाम॒रान्न ने॒मिः परि॒ ता ब॑भूव ॥ **15** ॥

। इति प्रथमाष्टके द्वितीयोऽध्यायः समाप्तः ।